

§3. ĐƯỜNG THẲNG VUÔNG GÓC VỚI MẶT PHẪNG

1. Định nghĩa

Đường thẳng d được gọi là vuông góc với mặt phẳng (a) nếu d vuông góc với mọi đường thẳng a nằm trong mặt phẳng (a) . Kí hiệu: $d \perp (a)$.

2. Điều kiện để đường thẳng vuông góc với mặt phẳng

Nếu d vuông góc với hai đường thẳng cắt nhau nằm trong (a) thì d vuông góc với mặt phẳng (a) .

$$d \perp (a) \Leftrightarrow \begin{cases} d \perp a \\ d \perp b \\ \text{trong } (a): a \cap b \end{cases}$$

Hệ quả:

Nếu một đường thẳng vuông góc với một mặt phẳng thì nó vuông góc với mọi đường thẳng nằm trong mặt phẳng đó.

3. Mặt phẳng trung trực của đoạn thẳng

Mặt phẳng trung trực của một đoạn thẳng là mặt phẳng vuông góc với đoạn thẳng tại trung điểm của nó.

4. Tính chất

Tính chất 1: Có duy nhất một mặt phẳng đi qua một điểm cho trước và vuông góc với một đường thẳng cho trước.

Tính chất 2: Có duy nhất một đường thẳng đi qua một điểm cho trước và vuông góc với mặt phẳng cho trước.

5. Liên hệ giữa quan hệ song song và quan hệ vuông góc của đường thẳng và mặt phẳng.

Cho a, b là hai đường thẳng và $(P), (Q)$ là hai mặt phẳng. Khi đó:

- Nếu $a \parallel b$ và $a \perp (P)$ thì $b \perp (P)$.
- Nếu $(P) \parallel (Q)$ và $a \perp (P)$ thì $a \perp (Q)$.
- Nếu $a \perp (P)$ và $b \perp (P)$ thì $a \parallel b$ hoặc $a \cap b$.
- Nếu $a \perp (P)$ và $a \perp (Q)$ thì $(P) \parallel (Q)$ hoặc $(P) \cap (Q)$.
- Nếu $a \perp b$ và $a \perp (P)$ thì $b \parallel (P)$ hoặc $b \in (P)$.
- Nếu $a \parallel (P)$ và $b \perp (P)$ thì $a \perp b$.

6. Định lý ba đường vuông góc

Cho $a \perp (P), b \not\perp (a)$ và $b \not\perp (a)$. Gọi $b\phi$ là hình chiếu vuông góc của b trên (a) . Khi đó: $a \perp b \Leftrightarrow a \perp b\phi$.

7. Góc giữa đường thẳng và mặt phẳng

- Nếu $d \perp (P)$ thì $(\tilde{d}, (P)) = 90^\circ$.
- Nếu $d \not\perp (P)$ thì $(\tilde{d}, (P)) = (\tilde{d}, d\phi)$ với d' là hình chiếu vuông góc của d trên (P) .

Chú ý: $0^\circ \leq (\tilde{d}, (P)) \leq 90^\circ$.

Vấn đề 1: Chứng minh đường thẳng vuông góc với mặt phẳng. Từ đó chứng minh hai đường thẳng vuông góc.

Bài tập

Bài 1. Cho hình chóp S.ABCD có ABCD là hình vuông; $SA \perp (ABCD)$.

- Chứng minh: $CD \perp SD$.
- Chứng minh: tam giác SBC vuông.
- Chứng minh: $BD \perp (SAC)$.
- Vẽ $AH \perp SD$ tại H. Chứng minh: $AH \perp (SDC)$.
- Vẽ $AK \perp SB$ tại K. Chứng minh: tam giác AKC vuông.

Bài 2. Cho hình chóp S.ABC có ABC là tam giác vuông tại A; $SA \perp (ABC)$. Gọi H là trực tâm tam giác SBC.

- CMR: $AB \perp (SAC)$; $BC \perp (SAH)$.
- CMR: $AH \perp (SBC)$

Bài 3. Cho hình chóp S.ABCD có ABCD là hình thoi tâm O, $SA = SC$; $SB = SD$.

- Chứng minh: $SO \perp (ABCD)$.
- Chứng minh: $BD \perp (SAC)$.
- Chứng minh: $AC \perp (SBD)$.
- Vẽ $OI \perp SD$. Chứng minh: $SD \perp CI$.

Bài 4. Cho hình chóp S.ABC có ABC là tam giác vuông tại B, $SA \perp (ABC)$.

- Chứng minh: SBC là tam giác vuông.
- Gọi H, K là hình chiếu của B trên cạnh SC, AC. Chứng minh: tam giác HKC vuông.
- Vẽ AI vuông góc SB tại I. Chứng minh $AI \perp SC$.

Bài 5. Cho hình chóp S.ABC có $SB = SC = AB = AC$.

- Chứng minh: $SA \perp BC$.
- Gọi I là trung điểm SA. Chứng minh: $SA \perp (IBC)$.

Bài 6. Cho hình chóp S.ABCD có ABCD là hình chữ nhật; $SA \perp (ABCD)$.

- Vẽ $AH \perp SD$ tại H. Chứng minh: $AH \perp (SCD)$.
- Gọi K là hình chiếu của A trên SB. Chứng minh: $HK \perp SC$.

Bài 7. Cho hình chóp S.ABCD có ABCD là hình thoi; $SA \perp (ABCD)$; góc $ABC = 60^\circ$; I là trung điểm BC.

- a) Chứng minh: $BD \perp SC$.
 b) Chứng minh: $BC \perp (SAI)$.
 c) Vẽ $AK \perp SI$ tại K. Chứng minh tam giác AKB vuông.

Bài 8. Cho hình chóp S.ABC có ABC là tam giác đều tâm O; $SA = SB = SC$. Chứng minh:

- a) $SA \perp BC$.
 b) $SO \perp (ABC)$.

Bài 9. Cho hình chóp S.ABCD có ABCD là hình thang vuông tại A với 2 đáy $AD = 2a$; $BC = a$; $AB = a$; $SA \perp (ABCD)$.

- a) Tam giác SBC vuông.
 b) Vẽ $AH \perp SB$ tại H. Chứng minh: $AH \perp SC$.
 c) Chứng minh: $CD \perp (SAC)$.
 d) Vẽ $AK \perp SC$ tại K. Chứng minh: Tam giác AKD vuông.
 e) Vẽ $AI \perp SD$ tại I. Chứng minh: $SD \perp (AKI)$.

Bài 10. Cho hình chóp S.ABC có $SA = SB = SC = AB = AC = a$; $BC = a\sqrt{2}$; gọi I là trung điểm BC.

- a) Chứng minh: $SA \perp BC$.
 b) Chứng minh: $AI \perp (SBC)$.
 c) Gọi D là điểm đối xứng của C qua A. Chứng minh: $SC \perp (SBD)$ và tam giác SBD vuông.

Vấn đề 2: Tính góc giữa đường thẳng và mặt phẳng

Phương pháp:

- Tìm giao điểm O của đường thẳng a với mặt phẳng (P) .
- Chọn điểm $A \in a$ và dựng $AH \perp (P)$. Khi đó: $(\vec{a}, (P)) = \widehat{AOH}$.

Bài tập

Bài 1. Cho hình chóp S.ABCD có ABCD là hình vuông cạnh a ; $SA \perp (ABCD)$; $SA = a$.

- 1) Chứng minh $CB \perp (SAB)$.
 2) Tính góc giữa các đường thẳng và mặt phẳng sau đây:

- a) SC và (SAD)   b) SB và (SAC)   c) AC và (SCD)

Bài 2. Cho tứ diện ABCD có BCD là tam giác đều cạnh a , $AB \perp (BCD)$ và

$AB = a\sqrt{3}$. Tính góc giữa các cặp đường thẳng và mặt phẳng sau:

- a) AC và (BCD)   b) AD và (BCD)   c) AD và (ABC)

Bài 3. Cho hình chóp S.ABCD có đáy ABCD là hình vuông tâm O cạnh a , $SO \perp (ABCD)$. Gọi M, N lần lượt là trung điểm của SA, BC. Biết góc giữa MN và (ABCD) là 60° . Tính góc giữa:

- a) MN và SO   b) MN và (SBD)

Bài 4. Cho hình chóp S.ABC có ABC là tam giác vuông tại A, $BC = a$,

$SA = SB = SC = \frac{a\sqrt{3}}{2}$. Tính góc giữa SA và (ABC).